

Kjønn og bærekraftig kystkultur:

Kvinner, menn og fiskeværernes fremtid

Av Siri Gerrard, Kvinneforskermaraton 2007

Fiskevær og bærekraftig kystkultur

****FISKEVÆR: Sted ved kysten der det bor mange fiskere***

Hvordan studere fiskevær med bærekraftig kystkultur?

- Studere steder der det er (eller bor) **mange** fiskere og få fram **samspeilet** mellom miljø, fisk som naturressurs, teknologi, økonomi, organisatoriske og kulturelle forhold
- Ut fra dette analysere om det er bærekraftig mht ressurser, befolkning og hva som finnes av sosiale institusjoner og kulturelle forhold

NB: Om det er bærekraftig eller ei må studeres og vurderes. Det er et empirisk spørsmål

”Bærekraftige” fiskevær, institusjonelle og sosiale forhold

FØR:

- fiskerhushold i kombinasjon med landbruk i form av å ha kyr og noen sauer der menn fisket, sjøltilvirket fisk eller leverte til fiskebruk. Kvinnene hadde ansvaret på land

eller

- som fiskehavn i sesongene

"Bærekraftige" fiskevær og kulturelle forhold

- **Felles meningsforståelse:** for eksempel om
 - *hva det vil si å fiske "**nok**"?
 - *hvem som blir definert som "**driftige**" menn og kvinner?
- **Viktige kjønna symboler** (eksempler):
 - fiskebåt = maskulinitet
 - linestamp = femininitet
- **Viktig kunnskap:** menns og kvinners fiskerikunnskap:
 - ressurser, marked kvotepolitikk
 - sosialisering, rekruttering,
 - mat, klær

Trekk ved mindre fiskevær i dag: arbeidsliv og organisasjoner

- **Færre arbeidsplasser** (nesten ikke filetarbeidsplasser, færre fiskere, færre off. ansatte)
- **Færre formelle organisasjonene, for eksempel:**
Fiskarlag, NNN, Kvinne- og familieforbundet og andre kvinnelag
Idrettsorg, kor etc.
) : Færre medlemmer, færre møter og færre aktiviteter
- **Færre til å ta seg av de lokale arrangementer, til å stille politiske krav og til å arbeide politisk og for lokalsamfunnet**

Trekk ved mindre fiskevær i dag: Mobilitet i dagligliv

- **Barn:** Pendler til kulturskole, kurser, sport

- **Menn:**

Fiskere: *Fiskefelter fra Lofoten til Russland muliggjøres av GPS og OLEX teknologi, større og kraftige maskiner osv, men fiskerne bor ikke nødvendigvis der de har båten sin eller fisker fra

Lønnsarbeidere: Jobber andre steder enn i fiskeværet der de bor

- **Kvinner:** Utdannings- og jobbpendling

- **Unge menn og kvinner:**

Pendler til videregående skoler, studier, jobber andre steder og drar til andre steder i fritida

Vi ser med andre ord at det ikke bare er arbeidspendling, men også

- Shopping-pendlere
- Hytte- og Syden-pendlere
- Kjæreste- og partner-pendling

Mobilitet på husholdsnivå

Eksempler på at over halvparten av husholdene på et sted har hytter, fritidsboliger og faste steder de besøker regelmessig

Pensjonist eller seniorhushold tilbringer vintermånedene i "Syden"

Faste midlertidige hushold etableres: I Skarsvåg har reindriftsutøvere, slektninger og andre kjøpt opp hus og tilbringer for eksempel sommermånedene på stedet

Det er med andre ord ikke bare snakk om mobile personer, men også mobile hushold

Eksempler på konsekvenser av mobilitet

- Mer vekt på yrkesrelasjoner forankret andre steder gjennom arbeid og utdanning
- Mer vekt på kontakter med venner som ikke bor i fiskeværet
- Mer vekt på slektskapskontakter andre steder
- Mer kommersialisert fritid borte fra fiskeværet: restaurant kvelder, ferier som "koster"

Det er med andre ord mer vekt på utadretta relasjoner

Noen kjønnsmessige konsekvenser av endring i lokale kontekster

- **Unge menn: Felles forståelse for** nye rekrutteringsveier via skole og lærlingordninger fordi det også er aksept for at far ikke trenger å lære opp sønn på sin båt
- **Unge kvinner: Felles forståelse for** at de som velger høyere utdanning kommer i liten grad tilbake bl.a. fordi de fleste jobbene er i byer og på tettsteder
- **Menn: Felles forståelse for** at menn tilbringer mer tid og gjør mer hjemme enn tidligere
- **Kvinner: Felles forståelse for** at kvinner har jobber utenfor fiskeriene, noe som for mange fører til mindre engasjement i fiskeriene

Slike forhold legger grunnlaget for nye oppfatninger av hva som menn og kvinner "kan og bør" gjøre, dvs. av maskulinitets og femininitetsstandarder

MEN NOE ER VANSKELIG Å ENDRE PÅ: for eksempel var det i 2006 ca 365 kvinner og 13623 menn som var registrerte som fiskerne i følge Fiskeridirektoratet

Nye kulturstrategier for å motvirke, men også for å tilpasse seg mobilitet

LOKALT INITIERTE "dager", festivaler om sommeren i

fiskevær: for eksempel Berlevåg, Båtsfjord, Sørøya og mindre fiskevær, som for eksempel Skarsvåg, der det var "Skarsvågdager" i 1992, 1996 og 2001

ANDRE FELLES ARRANGEMENTER: Bryggedanser, revyer og andre lokale felles begivenheter finner sted i når folk kommer på ferie.

*Mer aktiv og individuell bruk av nærområdet i fritidssammenheng (Jakt, fjellturer)

*Slektsstevner

Vi ser med andre ord at fiskeværene også er "ferievær" eller "FERIELAND", noe Gry Paulgaard skrev om på 1990-tallet.

Nye næringsstrategier for å motvirke,
men også for å tilpasse seg mobilitet

- Nye samarbeids- og selskapsformer:
Eksempel: Skarsvåg: Fiske- og
turistsenter AS
- Flere AS også i
kystfiskeflåten
- Nye næringsinitiativ både blant kvinner og
menn, ikke minst innen turismen

DAGENS FISKEVÆR ER "ELASTISKE" ENHETER

Fiskeværernes befolkning har demonstrert og taklet miljø-, markeds-, fiskeripolitiske, velferdspolitiske og kulturelle endringer og viser stor evne til omstilling og fleksibilitet

): Bærekraftige ?

Hva med framtida til mindre fiskevær i forhold til bærekraftighet

Noen hypoteser:

- Fiskeværerne som samfunn vil bestå så lenge vi har:

- fornybare ressurser (torsk, hyse, sei evt. nye arter nær kysten),
 - fiskere som fisker med sine kystfiskebåter og har leveringsmuligheter,
 - kvinner som har lønnet arbeid,
 - hushold som etableres og vedlikeholdes og dersom
 - kvinner og menn får aksept for sine forståelser og interesser
-
-): altså så lenge både ressurser, sosiale og kulturelle hensyn er ivaretatt

Hva med ressurs hensynene?

- Usikker situasjon mht fornybare ressurser
 - **fiskekvoter og strukturering**: ikke alltid noen fordel å bo nært fiskefeltene
 - Usikker situasjon mht ikke-fornybare ressurser: konsekvenser av olje og gass
 - Klimaforhold: Golfstrømmens framtid? Vil torsken som fiskes på kysten trekkes lenger ut i havet? Vil gyteområdene trekke nord og/eller nordøstover?
-): Like fullt, slike spørsmål er i alle fall på den politiske dagsorden, men om løsningene er gode nok, gjenstår å se.**

Hva med de sosiale og kulturelle hensynene?

- Barnehage, skole eller sikker skolevei og andre velferdsgoder
- Muligheter til å fremme sine interesser og utfolde seg
- Formelle og uformelle møteplasser "ute i det fri og inne"
- Kontinuerlig etablering av hushold med menn, kvinner og barn
- Arbeidsplasser som er tilpasset ikke minst kvinners utdanning og yrkesønsker
- Både kvinners og menns forståelser og kunnskaper må telle

Dersom slike forhold er til stede kan fiskeværet fungere som samfunn, hvis dette ikke oppfylles kan tendensen til at fiskerfamilier bosetter seg i byer og tettsteder øke

Framtiden og de mindre fiskeværerene

Fiskeværerene som steder vil neppe forsvinne, men stadig endring kan føre til variasjon i form og innhold og hva de betyr for folk

Fiskevær som i dag?

PENDLERSAMFUNN?

eller

FISKEHAVN i sesongene om fisken fortsetter å komme?

eller

FERIEVÆR for utflyttere og andre?

Noen relevante opplysninger om prosjektet

- Bildet av Skarsvåg er tatt av fisker Åshild Pettersen
- Prosjektet Bærekraftig kystkultur der også Kirsti Pedersen Gurholt fra Norges Idrettshøgskole deltar, har resultert i flere artikler. Vi planlegger også å skrive en bok hver. Min bok er basert på noen av tankene som kommer fram i denne presentasjonen.